

کهن الگوها (اسطوره‌ها) در مثنوی معنوی

دکتر عبدالرضا سلف

استاد دانشگاه تهران

زمستان ۱۳۹۶

شابک: 978-964-7915-89-2

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۱۶۱۵۴

عنوان و نام پدیدآور: کهن الگوها (اسطوره‌ها) در مثنوی معنوی/ عبدالرضا سیف.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات امیدمجد، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۵۸ص.

عنوان قراردادی: مثنوی برگزیده. شرح

موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمدین محمد، ۶۰۴-۶۷۴ ق. مثنوی -- اساطیر

Mowlavi, Jahaoddin Mohammad ibn Mohammad . Masnavi -- Mythology

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۷ ق. -- تاریخ و نقد

Persian poetry -- 13th century -- History and criticism

موضوع: اساطیر ایرانی / موضوع: Mythology, Iranian / موضوع: اسطوره در ادبیات

موضوع: Myth in literature / رده بندی دیویی: ۳۱/۱۸۸

رده بند: کنگر: ۱۳۹۷ / ۹۱/۵۳۰ PIR / سرشناسه: سیف، عبدالرضا، ۱۳۴۵ -

شناسه افزوده: مولوی، جلال‌الدین محمدین محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. مثنوی. برگزیده. شرح

وضعیت فهرست نویسی: نییا

عنوان شابک: کهن الگوها (اسطوره‌ها) در مثنوی معنوی

مؤلف: دکتر عبدالرضا سیف

نویس چپ: ۱/۱ / بهار ۱۳۹۷

چاپ: ۱۳۹۷

شمارگان: یکصد نسخه

قیمت: ده هزار تومان

شابک: ۷۸-۹۶۴-۷۹۱۵-۸۹-۲

آدرس: تهران، صندوق پستی ۱۴۶۶۵۱۵۵۸

تلفن: ۲۲۰۶۵۵۶۹

www.OmidMajd.com

بنام کسی کافرید از عدم

انتشارات امیدمجد

به انسان عطا کرد فکر و قلم

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه
۱۷	آب
۱۹	آب حیوان
۱۹	آب زندگی، آب حیات
۲۰	آب کوثر
۲۱	آب بیحد
۲۱	آب حق
۲۲	آتش
۲۳	آتش، نار
۲۴	آذر
۲۴	آشکده
۲۵	آتش موسی
۲۵	آز
۲۶	آسمان

۲۸	هفت آسمان
۲۹	نه فلک
۲۹	آسمان مسکن فرشتگان
۲۹	آسمان سبز فام
۳۰	آسمان چارمین
۳۰	آسمان پیمین
۳۰	آسمان فد
۳۱	آفرینش
۳۶	آینه، آیینه
۳۹	ابابیل
۴۰	ابد
۴۱	ارم
۴۲	ازل
۴۳	اژدها = اژدرها
۴۵	اسب - اسپ
۴۶	اسرافیل
۴۸	اسکندر
۴۸	آسیه
۴۹	اسم اعظم
۵۱	اصحاب سبت
۵۱	اصحاب شمال
۵۲	اصحاب کهف
۵۴	آصف بن برخیا

۵۵	آلست
۵۷	امانت
۵۷	انار
۵۸	انگور، تاک، مو
۵۹	اهریمن
۶۰	ایزد
۶۱	بابل
۶۲	سحر بابل
۶۳	باد
۶۵	باده (می، نید، شراب، خمر)
۶۸	تخذیر دینی از خوردن شراب
۶۸	تشبیه آب برای تشنه به نید
۶۹	باز، شاهین
۷۲	بُراق
۷۳	برد عجوز (برداالعجوز)
۷۴	برزخ
۷۵	بلقیس
۷۶	بلعم باعور
۷۷	بنفشه
۷۷	بنگ
۷۹	بهرام
۷۹	بهشت
۸۲	بهمن

- ۸۲ پری
- ۸۳ پری و دیو در شیشه شدن
- ۸۴ پشه نمرود
- ۸۵ بل صراط (پول صراط)
- ۸۶ تجلی
- ۸۷ تسنیم
- ۸۸ تیه
- ۸۹ جان (جن)
- ۹۰ جبرئیل
- ۹۲ جرعه فشانی بر خاک جرعه ریختن
- ۹۳ جُعل
- ۹۴ جغد
- ۹۶ جمال و جمیل
- ۹۷ جهنم - دوزخ
- ۱۰۰ چنار
- ۱۰۰ چوب گز
- ۱۰۱ حمیم
- ۱۰۱ حور
- ۱۰۳ خاک
- ۱۰۶ خرّوب
- ۱۰۶ خروس
- ۱۰۸ خسرو و شیرین
- ۱۰۹ خشم

۱۱۰	خفاش
۱۱۲	خورشید
۱۱۵	دجال
۱۱۶	درخت موسی (درخت موسوی)
۱۱۷	دروغ
۱۱۸	دقیانوس
۱۱۹	دلدل
۱۲۰	دهر
۱۲۱	دی
۱۲۲	دیا
۱۲۲	دیر
۱۲۴	دیو
۱۲۶	ذوالفقار
۱۲۷	رخش
۱۲۸	رستاخیز
۱۳۲	رستم
۱۳۴	رضوان
۱۳۵	رعد
۱۳۶	روان
۱۴۰	زال
۱۴۱	زحل
۱۴۳	زقوم
۱۴۳	زلیخا

۱۴۵	زمهریر
۱۴۶	زهره
۱۴۷	سامری
۱۴۹	سیا
۱۵۰	سپر غم
۱۵۱	سجین
۱۵۱	سدره
۱۵۳	سرو
۱۵۴	سگ
۱۵۷	سلسیل
۱۵۷	سمک
۱۶۰	سنبل
۱۶۱	سوسن
۱۶۲	سهراب
۱۶۳	سهیل
۱۶۴	سیسنبر
۱۶۴	سیمرغ
۱۶۷	شب‌دیز
۱۶۸	شب‌قادر
۱۶۸	شقایق
۱۶۹	شهادت (شهید)
۱۷۱	شیر
۱۷۲	صفورا

۱۷۳	طاغوت
۱۷۴	ظالوت
۱۷۴	طاوس
۱۷۶	طوبی
۱۷۷	طور سینا
۱۷۹	طوطی
۱۸۰	ظلمات
۱۸۱	عازر
۱۸۲	عرش
۱۸۴	عرفات
۱۸۴	عزازیل
۱۸۵	عزرائیل
۱۸۷	غطارد
۱۸۸	عوج بن عُق
۱۸۹	عید قربان
۱۹۰	غراب
۱۹۲	غول
۱۹۴	فرّ
۱۹۵	فردوس
۱۹۶	فرشته
۱۹۸	فرعون
۱۹۹	قارون
۲۰۰	قاف

۲۰۳	قباد (کیقباد)
۲۰۴	قصر مشید
۲۰۵	قلم
۲۰۶	قوس و قزح
۲۰۸	کبوتر
۲۰۹	کرسی
۲۱۰	کرکس
۲۱۱	کروبیان
۲۱۲	کُن
۲۱۳	کوثر
۲۱۴	کیخسرو
۲۱۵	کیما
۲۱۷	گاو
۲۱۹	گندم
۲۱۹	گوهر شب چراغ
۲۲۰	لاله
۲۲۱	لامساس
۲۲۲	لوح محفوظ
۲۲۴	لیلی و مجنون
۲۲۵	مار
۲۲۷	ماه
۲۲۹	مایده
۲۳۰	مَرِیخ

۲۳۱	 مشتری
۲۳۲	 مغ
۲۳۳	 منی (منا)
۲۳۳	 موبد
۲۳۴	 مهدی
۲۳۴	 مهر
۲۳۶	 میکائیل
۲۳۷	 سناس
۲۳۸	 نکیر و منکر (نکیرین)
۲۳۹	 نوروز
۲۴۰	 نیل
۲۴۰	 نیلوفر
۲۴۲	 ویس و رامین
۲۴۳	 ویل
۲۴۳	 هابیل و قابیل
۲۴۵	 هاروت و ماروت
۲۴۶	 هامون
۲۴۷	 هدهد
۲۴۸	 هفت
۲۵۰	 هفت بطن: هفت شکم
۲۵۰	 هفت تو: هفت باطن
۲۵۰	 هفت دریا
۲۵۰	 هفت دوزخ

هفت رنگ.....	۲۵۰
هفت سوراخ نفاق.....	۲۵۰
هضم خاک، هفتم زمین.....	۲۵۱
هما.....	۲۵۱
منابع (کتابنامه).....	۲۵۳

www.ketab.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه:

گشت و آمشا در دریای جوشان مثنوی معنوی، انسان را به تفکر در دقایق و شگفتیها و عجایب بسیاری هنمون می‌گردد که هریک لطافتی و ظرافتی درخود دارد که قابل شرح و وصف نیست. نگاه اسطوره‌ای مولوی به آب و باد و خاک و آتش در زمین و ماه و تیر و ناهید و خورید بهرام و کیوان و برجیس در آسمان و بیان آفریمش سایر آفریدگان در مثنوی خود سرگشته‌کنی دیگر است. آمیزش خیال و هنر یا به عبارتی نگاه هنری و ادبی به دین و مذهب در قالب شعر، مولوی را در دنیای عرفان ادبی یگانه ساخته است. هر مرید و خواننده‌ای را بر آن می‌دارد در این بحر عجایب غواصی کند و به قدر نیاز بهره‌ای گیرد.

آب جیحون را اگر نتوان کشید هم به قنار شکی باید چشید

۱، ۲۷، ۱۱

ناگفته پیداست، شناگری در بحر مثنوی کاری دشوار است و دریافتن معانی و دقایق زیبایی ذهن و زبان مولوی بس دشوارتر.

گر بریزی بحر را در کوزه‌ای چند گنجد قسمت یکروزه‌ای

۱، ۴، ۲

به هر حال بایستی در جزیره مثنوی سیر و تفرجی کرد و از شگفتیهای آن بهره گرفت تا با حال و هوای معنوی آن خوگر شد.

گر شدی عطشان بحر معنوی فرجه‌ای کن در جریزه مثنوی
فرجه کن چندانکه در هر نفس مثنوی را معنوی بینی و بس

۳، ۷۴، ۱۳، ۱۲

در این جستار بر آن شدیم تا تجلی اسطوره‌ها و کهن‌الگوها را در خلال ابیات مثنوی کاویم و در حد توان به بیان آنها پردازیم از اینکه کاری بس ناچیز است و درخور مثنوی نیست سرمار و پوزش خواهیم.

هر کسی از ظن خردش بار من از درون من نجست اسرار من

۱، ۳، ۶

عبدالرضا سیف

استاد دانشگاه تهران